

Angela Piskernik (1886–1967) – prva slovenska doktorica naravoslovja

Besedilo: Nada Praprotnik

Konec leta 2017 bo minilo 50 let od smrti slovenske botaničarke, naravovarstvenice, muzealke, profesorice in narodne delavke Angele Piskernik. Bila je prva Slovenka z doktorskim nazivom iz naravoslovja. Kot znanstvenica je raziskovala teme s področja rastlinske fiziologije, pisala pa je tudi poljudne naravoslovne članke in črtice ter ocene in literarne članke, objavljala dokumente ljudske kulture, pisala o socialnih, ženskih in narodnostnih vprašanjih, napisala več srednješolskih učbenikov in slovarčka za nemščino ter izdala prvi slovenski *Ključ za določanje cvetnic in praprotnic* (1941, 1951).

V slovenski naravoslovni in kulturni javnosti je bila znana po vsestranskem udejstvovanju, vendar je bila nekaj desetletij po smrti po krivici prezrta. O njej je najbolj obširno pisal zgodovinar Janez Stergar. Leta 2005 je bil tudi pobudnik simpozija, ki je bil posvečen njenemu življenju in delu.

Rodila se je 27. avgusta 1886 v Lobniku pri Železni Kapli na Koroškem. Umrla je v Ljubljani 23. decembra 1967.

Od leta 1894 do leta 1900 je v Železni Kapli obiskovala trirazredno ljudsko šolo. Od leta 1902 je obiskovala pripravljalni tečaj in redni pouk na zasebnem učiteljišču uršulink v Celovcu, kjer je leta 1907 maturirala. V naslednjih letih se je privatno pripravljala na maturo na gimnaziji v Gradcu, kjer je leta 1910 maturirala. Pot mlade Korošice do univerze na Dunaju ni bila lahka, saj je bila ženska in Slovenka. Od leta 1910 do leta 1914 je na dunajskem vseučilišču študirala naravoslovne vede »s posebnim ozirom na botaniko«. Leta 1914 je kot prva Slovenka doktorirala s področja naravoslovja z disertacijo *Die Plasmaverbindungen bei Moosen*. V letih 1919 in 1920 je aktivno sodelovala pri agitaciji za koroški plebiscit. Pomembno je bilo njeno delovanje v katoliškem ženskem gibanju v prvi polovici dvajsetih let prejšnjega stoletja, aktivna pa je bila tudi v najrazličnejših narodnoobrambnih organizacijah in v Klubu koroških Slovencev.

Leta 1916 je dobila službo kot začasna praktikantka v Kranjskem deželnem mu-

Angela Piskernik. (foto: Stane Peterlin)

zeju Rudolfinum v Ljubljani. Skrbela je za prirodopisni oddelek z vsemi naravoslovnimi zbirkami in delala tudi v knjižnici in arhivu. Leta 1917 je postala asistentka in arhivu. Leta 1917 je postala asistentka in leta 1918 vodja prirodopisnega oddelka. Leta 1920 se je muzej preimenoval v Narodni muzej. Ko je bil konec tega leta zoolog Fran Kos sprejet na mesto kustosa in je postal novi vodja prirodopisnega oddelka, so se za Angelo tako po strokovni kot po človeški plati začeli težki časi. Prišlo je tudi do nesoglasij z ravnateljem in celo do disciplinskih ukrepov. Ohranjene so zapisane podcenjevalne izjave njenih

moških kolegov. Veliko je bilo nizkih, podlih in celo otročjih udarcev. V letu 1924 so se razmere v muzeju zanjo izboljšale. Zatišje pa je bilo le začasno. V letu 1926 je vlada v Beogradu sprejela varčevalne ukrepe in žrtev teh ukrepov je bila prav Angela Piskernik, ki je izgubila službo. Od leta 1926 do leta 1943 je tako poučevala prirodopis, matematiko, fiziko, higieno in nemščino na različnih gimnazijah.

Med drugo svetovno vojno je sodelovala z Osvobodilno fronto in bila zaradi tega leta 1943 aretirana. V začetku leta 1944

so jo odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Lačne taboriščnice so se zelo rade pogovarjale o hrani in si pripovedovale najrazličnejše recepte. Angela Piskernik jih je skrbno zapisovala. Drobnoknjižico receptov in spominov na taboriščno življenje ji je uspelo prethotapiti domov. Ta kuharska knjiga je edinstvena na svetu! Iz taborišča se je vrnila šele sredi julija leta 1945, shujšana, oslabela in težka samo 38 kg!

V letu 1945 je postala ravnateljica (leta 1944 osamosvojenega) Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Istočasno je bila tudi referentka za varstvo narave. Leta 1950 se je upokojila in bila do leta 1953 honorarna ravnateljica Prirodoslovnega muzeja. Njena velika zasluga je, da so po drugi svetovni vojni poskrbeli, da naš edini alpski botanični vrt Juliana v Trenti ni propadel in da so ga leta 1951 zavarovali.

Pomembno je bilo tudi delovanje Angele Piskernik na področju varstva narave in prav po tem delu jo večina javnosti najbolj pozna. Na Slovenskem se je prva poklicno ukvarjala s tem področjem. Bila je referentka za varstvo narave pri Zavodu za zaščito in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Slovenije.

Njeno glavno botanično delo sta obe izdaji *Ključa za določanje cvetnic in praprotnic*. S tem delom se je trajno zapisala v zgodovino slovenske botanične znanosti in kulture. Vodila jo je »topla želja, da bi olajšala in priljubila dijakom študij botanike«. Prva izdaja je izšla leta 1941 in je bila prvo tako delo v slovenskem jeziku, ki je zainteresiranim omogočilo spoznavanje našega rastlinskega bogastva v domači besedi. V letu 1951 je izšla druga, predelana in pomnožena izdaja. Obe izdaji sta dragocen vir »za preučevanje zgodovine slovenske botanične vednosti, morfološkega izrazja in rastlinskega imenstva«, kot je zapisal Tone Wraber. Njen ključ je bil uporabnikom prijazen in starejši botaniki so ga ljubkovalno imenovali kar »piskernica«.

Ukvarjala se je tudi z življenjepisi nekaterih naravoslovcev, zlasti botanikov (Alfonz Paulin, Viktor Petkovšek, Franc in Valentin Plemel, Simon Robič in Janez Šafer).

Njena zasluga je bila, da so pravno zavarovali naslednja območja: Rakov Škocjan, Martuljek, Blejski otok, Robanov kot, Krakovski gozd, dolino Mlinarica-Razor, Mariborski otok, Malo Pišnico, Koslerjevo goščo na Ljubljanskem barju, Juliano in Triglavski narodni park. Sodelovala je pripravi odloka o zavarovanju rastlinskih

V letu 1941 je izšel *Ključ za določanje cvetnic in praprotnic*, prvo tako delo v slovenskem jeziku. (foto: Ciril Mlinar Cic)

V letu 1951 je izšla druga predelana in pomnožena izdaja *Ključa za določanje cvetnic in praprotnic*. (foto: Ciril Mlinar Cic)

Herbarijska pola s srebrno krvomočnico (*Geranium argenteum*); Prirodoslovni muzej Slovenije (LJM). (foto: Ciril Mlinar Cic)

vrst in živalskih vrst.

Leta 1954 je bila glavna pobudnica za ustanovitev Gorske straže. Njen osnovni namen je bil, »da vzgaja državljane v pravilnem odnosu do narave in prepreči pustošenje«. Gorska straža je v bistvu posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva narave; gorski stražarji tako predvsem s pozitivnim zgledom vplivajo na obiskovalce gora.

Leta 1962 je ustanovila revijo *Varstvo narave*. Aktivno je sodelovala pri pripravi zakona o varstvu narave, ki pa je stopil v veljavo šele po njeni smrti (1970). Na žalost neuspešno pa si je prizadevala za tako imenovani Jugoslovansko-avstrijski visokogorski park, ki bi obsegal območja v Karavankah in v Kamniško-Savinjskih Alpah na obeh straneh državne meje. Bila je članica Mednarodne komisije za varstvo Alp (CIPRA), v letu 1967 je postala tudi njena častna članica. Evropska naravovarstvena ustanova

Stiftung F. V. S. ji je za njena prizadevanja leta 1967 podelila Van Tienhovenovo nagrado za pospeševanje varovanja narave. Ob petdesetletnici Prirodoslovnega društva Slovenije so bila leta 1984 uvedena priznanja Angele Piskernik, namenjena posameznikom za njihova naravovarstvena prizadevanja. Do leta 1998 so podelili osem priznanj. V PDS so želeli, da bi bila to priznanja na državni ravni, vendar do realizacije ni prišlo.

Komisija za varstvo gorske narave pri Planinski zvezi Slovenije od leta 2009 podeljuje bronasta, srebrna in zlata priznanja dr. Angele Piskernik in kot najvišje priznanje diplomu dr. Angele Piskernik.

Leta 2012 je Amir Muratović (TV Slovenija) o njej posnel film *Kuharska knjiga dr. Angele Piskernik*. Naslov filma nas spominja na njeno življenje v taborišču in na drobno knjižico receptov, ki ji jo je uspelo pretihotapiti domov. Na Obirskem pri Železni Kapli na avstrij-

skem Koroškem so leta 2006 odprli dvojzračno lovsko učno pot. Nastala je v okviru projekta čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Avstrijo. Na prvi tabli z naslovom *Varstvo narave kot naloga človeštva* je predstavljena tudi dr. Angela Piskernik – vizionarka iz Lobnika.

Spomladi leta 2015 je v Železni Kapli, v bližini svojega rojstnega kraja, dobila spominsko ploščo na zidu farne dvorane. Na ozadju nežno zelenih listov praproti je portret zasanjane mlade Angele Piskernik, ki je iz teh grap odšla v svet znanosti in kulture. ✨

Značka Gorske straže. (foto: Ciril Mlinar Cic)

Dr. Angela Piskernik,
prirodopiska.

Karikatura Maksima Gasparija, ki je bila objavljena v *Ilustriranem Slovencu* 10. oktobra 1926 ob šesti obletnici koroškega plebiscita.

DR. ANGELA PISKERNIK

27. 8. 1886 – 23. 12. 1967

Lobnig/Lobnik Ljubljana

BOTANIČARKA **BOTANIKERIN**

Pobudnica Pionierin

varstva narave im Naturschutz

Glasnica Vordenkerin

spoštovanja ženskih pravic für die Anliegen von Frauen

Zagovornica Kämpferin

pravične družbe für eine gerechte Gesellschaft

Jetnica Überlebende

v taborišču Ravensbrück des KZ Ravensbrück

KLUB 99

zárja

Klub koroških Slovencev
v Ljubljani

Spominska plošča Angeli Piskernik v Železni Kapli.